ВОЛЬНАЯ БЕЛАРУСЬ

Цэна асобнаго № 15 кап.

Умовы падпіскі на 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м.	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаяцца толькі с 1-го числа кожнаго месяца.

Перамена адрэсу—50 коп. Пры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны і толькі з аднаго боку паперы. Кепска перапісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ня будуць.

На ліставання, перасылку рукапісаў і іншыя адказы-павінны прыкладацца маркі.

Газэта палітычная, эканамічная і літэратурная.

Год выданьня I.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захараўск. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газэты) за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

№ 19. 1917 г. Панядзелак Выходзіць двойчы на тыдзень. 11 верэсьня 1917 г. № 19.

Нашы патрэбы.

I.

Селянам, як рыбі вада, патрэбна зямля. Без зямлі селянін затхнецца на Беларусі, як рыба на беразі. Ня глядзючы на тое, што навокала процьма зямлі і панскае, і казеннае і манастырскае і што гэтае зямлі хваціла-б на ўсіх аж занадта, а нашаму селяніну прыходзіцца усё такі пакідаць сваю родную хату, раставацца с сваімі людзьмі ды вандраваць у сьвет шукаць сабе хлеба... Найчасьцей, пажагнаўшыся з роднаю краінаю, падаецца ён у чужы далёкі горад, часамі у Амэрыку, а праз апошнія годы селяне нашы цэлымі вёскамі перасяляліся у Сібір. Але нідзе німа лепяй, як дома. На чужыні заўсюды нудна, кепска і нядобра. Апарт таго, чалавек трапіўшы на чужыну, пачынае пераймаць чужую мову, чужыя звычаі і калі прыпадкам і вернецца да дому, дык пачувае сябе, як адрэзаная луста хлеба. Пераняўшы чужую гаворку, чужыя звычаі і уклад жыцьця, чалавек як-бы умірае для свайго краю і вароду. Такім чынам, народ можа раскідацца па сьвеці, аслабець, расцярушыцца, як нацыя, і загінуць саўсім, як асобны народ. Вось і трэба парупіцца і паклапаціцца аб тым, каб гэтага ні здарылася, каб народ наш беларускі жыў заўсюды разам, на сваёй беларускай замлі, каб ён рос, крапчэў і пашыраўся ды ні даў сябе праглынуць большым і дужэйшым суседзям.

Цяпер, дзякуючы рэвалюцыі, адтрымана поўная магчымасьць ухіліцца ад гэтых сумных і прыкрых зьявішч. Дзеля гэтага народ павінян адбудаваць нанова увесь дзяржаўны лад у гасударстві, трэба завесьці новыя парадкі ва ўсём грамадзком жыцьці. Стары парадак згніў і раскідаўся і так ці гэтак, а людзям трэба будаваць новы парадак. Кожын з нас памятае, як трудна жылося пры старым парадку. Вот-жа і трэба цяпер усё уважна абмяркаваць, абгледзіць і парупіцца аб тым, каб той новы парадак, каторы мы маём пабудаваць, быў дапасован да нашых патрэб, да патрэб усяго працоўнага народу, каб ён ня цісnуў нас, як даўней, ні валтузіў і ні запыняў нашага поступу да лепшага жыцьця, а каб, наадварот, дапамагаў нашаму разьвіцьцю і спрыяў нам у нашых дамаганьнях лепшай будучыны.

Патрэб у кожнага народу многа, але усе іх можна раздзяліць на дзьве часткі,—на патрэбы агульныя, каторых дамагаюцца усе людзі на сьвеці, усе народы, або нацыі, і на патрэбы асобістыя, каторыя аднаму народу ні патрэбны, бо яны ужо іх маюць, а другому патрэбны, як хлеб і вада. Гэтыя асобістыя патрэбы маюць усе дзяржаўныя нацыі, як у нас расійцы або маскоўцы, напрыклад, і ні маюць іх нацыі нідзяржаўныя, як мы, беларусы, і украінцы ці літоўцы у Расіі.

Мы—беларусы, нацыя нідзяржаўная а гэта значыць, што мы, апроч агульных, супольных патрэб з усімі народамі Расіі, маем яшчэ свае асобістыя, беларускія патрэбы. Гэта мы заўсюды павінны трымаць на увазі і у сваіх палітычных і грамадзянскіх дамаганьнях павінны кіравацца сваімі інтарэсамі, сваімі беларускімі патрэбамі. Бяз гэтых сваіх асобістых патрэб трацяць свой сэнс і значэньне агульныя патрэбы. Да агульных, супольных усім народам Расіі, патрэб належыць з я м л я і в о л я, а усе асобістыя патрэбы можна выславіць адным словам: а ў т а н о м і я, т.-е. права самым заводзіць у сябе свае парадкі, права на тое, каб наша родная беларуская мова скрозь панавала у нашым краю, каб на ёй вучыліся, гаварылі, каб яна ужывалася нараўне з расійскай ва усіх урадавых інстытуцыях; каб разьвівалася наша беларуская культура, літэратура, навука, умеласьць, каб мы, беларусы, сталі нараўне і поплеч з усімі народамі, што жывуць на сьвеці,—з расійцамі, палякамі, французамі, ангельцамі, немцамі і т. д. Усяго гэтага мы прычакаем, калі дабьемся сабе а ў т а н о м і і, калі здабудзем аўтаномію для нашага краю, а ў т а н о м і ю Б е л а р у с і.

Учыніўшы рэвалюцыю, мы здабылі сабе волю. Волю мы ўжо маем, але аб зямлі трэба яшчэ падбаць. Маючы волю, лёгка здабыць сабе землю. Дзеля гэтага і кажуць, што воля—самая важная і самая грунтоўная патрэба чалавека. Бяз волі чалавек, як бяз вады рыба.

Да гэтага часу мы усе жылі для багачоў і правіцяльства; дзеля сябе нам некалі было жыць ды й ні давалі нам жыць дзеля сябе. Цяпер-жа гэта мінулася. Дзякуючы волі, мы можам узяць уладу у свае рукі, і павінны узяць яе так, каб потым ніхто ня мог адабраць. Бо каді народ ня возьме улады у свае рукі, дык ён мала таго, што ні разжывецца на зямлю, але страціць яшчэ і сваю волю ды зноў пападзе у няволю да багачоў і цароў. Вот-жа, каб гэтага ня было, каб ня апынуліся мы зноў каля разьбітага карыта, дык нам трэ' падумаць ад чаго гэта залежыць. А залежыць гэта будзе ад таго, каго мы пашлём да Учрэдзіцяльнага Сабранія, або па-нашаму, да Устаноўчага Сойму. Значыць, да Устаноўчага Сойму нам трэба паслаць такіх людзей, каторыя павінны устанавіць у Расіі ф э д э р а т ы ў н у ю д э м а к р а т ы ч н у ю р э с п у б л і к у, або, сказаць па-нашаму, каб кожын народ быў сам сабе галава і каб увесь народ быў сам сабе цар. Вось калі мы установім у нашай дзяржаві гэтакі лад, тагды, напэўна, можам шчыра падзякаваць тым, хто меў многа зямлі: паном, царом і манастыром. І тагды нашы дэпутаты, каторых мы самі выбяром ды пашлём да Устаноўчага Сойму, напішуць такі закон: «Уся зямля у нашым гасударстві належыць усяму народу». Пасьля гэтага, кожны чалавек,—мужчына ці кабета, можа узяць, калі захоча, роўны з усімі кавалак зямлі ды працаваць на ём, жывучы на карысьць сабе і усім добрым людзям. Будзе устаноўляна «працоўная норма», або начай сказаць, колькі дзесяцін, або маргоў у тэй ці іншай мейсцовасьці можна даць на душу. Трэба заўважыць, што кавалак зямлі будзе давацца такі, каб чалавек мог жыць на ём па-людзку. Будуць мяркавацца с тым, каб хваціла ні толькі піць, есьці ды хораша прыбрацца, але каб чалавек мог купляць сабе кніжкі, выпісываць газэты, хадзіць у тэатр. Гэтага кавалка зямлі ніхто ні мае права ні прадаць, ні залажыць, ані здаць ў арэнду. Ен твой, покі ты працуеш на ём, а перастаў рабіць,—зямля зноў адходзіць да народу. Такім чынам, адзін чалавек ніколі ня зьбярэ многа зямлі і ня будзе у вёсках ні вельмі багатых, ні натта бедных,—хіба хто будзе запатта гультаіць.

Гэтак кажуць адны. На іх думку гэта сама лепшы спосаб развагі зямельнага пытаньня. Другія ж з імі ні згаджаюцца і кажуць,—што будзе рабіць удава з дробнымі дзяцьмі? Парабка наняць ні можна ды ён і сам ні пойдзе, бо будзе мець сваю уласную гаспадарку, а, тым часам, есьці трэба. Яны, гэтыя другія, гэтак сама кажуць, што зямля павінна належыць да ўсяго народу, але ні трэба яе рэзаць на дзялянкі і рабіць з яе арцабную дошку. Пры таком парадку ні павернешся у полі з вялікаю машынаю і будзеш поркацца с сахою, як і дзед твой поркаўся. Наагул, народ павялічваецца, а зямля усё тая. Каб яна магла пракарміць усіх людзей, дык яе трэба што раз лепяй абрабляць і ведаць, дзе, як і што лепяй пасеяць. Гэта вымагае агульнай развагі, харошых знаўцаў зямляробства і прасторнасьці ў полі. А адзін чалавек на сваём нівялічкім кусочку,—хібаж можа з усім гэтым управіцца? Вот людзі і кажуць, што посьля таго, як зацьвердзіцца закон, што уся зямля пераходзіць да рук усяго народу, дык яе ні трэба дзяліць па дробныя часткі, а каму колячы прырэзаць, а рэшту заставіць у вялікіх, асобных кавалках, каторыя будуць абрабляцца тымі, хто ні мае ўласнай гаспадаркі,—па кшталт таго, як гэта робіцца на фабрыках і заводах. Там кожны работнік ні мае нічога свайго, асобнага, а працуюць усе разам, як-бы ні дзеля сябе, а, тым часам, і робяць яны меняй за селяніна ў полі і жывуць яны лепяй за зямляроба, або за таго, хто мае свой ўласны кавалак зямлі. Дзеля загаду усёй працай на такіх вялікіх кавалках будуць выбірацца пры кожным мейсцы мейсцовыя «зямельныя рады,» каторыя і будуць кіраваць усім гэтым, як загадчыкі, кіраўнічыя і інжэнеры на фабрыцы ці заводзі.

Як бачым, на кожнае пытаньне людзі маюць свае асабістыя пагляды, каторыя яны стараюцца правесьці ў жыцьцё. Кожнаму здаецца, што яго пагляд найлепшы і разумнейшы за другіх. Але каб той ці іншы пагляд зрабіўся законам для усіх, дык яго павінна зацьвердзіць Учрэдзіцяльнае Сабраніе, або Устаноўчы Сойм па-нашаму. Значыць усё будзе залежыць ад Сойму і ад таго дзяржаўнага ладу, каторы ён установіць. А ўсё гэта агулам, залежыць ад таго, якіх мы выбяром ды пашлём да Сойму дэпутатаў. Значыць, перш-на-перш трэба падумаць аб тым, якіх людзей нам выбіраць за дэпутатаў. Трэба глядзець, каб да Устаноўчага Сойму ні папаў вораг простага народу; асабліва-ж трэ' пілнаваць, каб ні выбраць ды ні паслаць туды ворага нашай бацькаўшчыны, Беларусі. А гэта можа здарыцца, калі мы будзем падаваць голас за чалавека, каторага саўсім ні ведаем, або прадамо свае голасэ за чарку гарэлкі ці за грошы, як гэта даўней рабілася пры валасьці. Ніхай ні дажывом мы да гэтага сораму, да гэтакага ганебнага ўчынку. Нам, беларусам, асабліва трэ' трымаць вуха востра. Мы народ удвойчы пакрыўджаны, нам мала таго, што хто паабяцае стаяць у Сойме з а з е м л ю і в о л ю. Земля і воля—добрая рэч, але мала з гэтага карысьці будзе, калі мы зноў пападом у нацыянальную няволю да расійцаў ці палякоў. Мы павінны кожнаго, хто дакляруе нам землю, яшчэ спытаць, а як ён, пане дабрадзею, ставіцца да нашае мовы, а ці шануе ён нас, як беларусаў, ці хоча ён, або ці будзе стаяць у Сойме за тое, каб у нас былі свае беларускія школы, каб мова наша панавала ў нашым краю, каб у нас былі свае беларускія парадкі, каб мы сваёю замлёю распараджаліся самі так, як гэта нам люба і карысна,—адным словам, мы павінны спытаць, ці будзе ён дамагацца а ў т а н о м і і Б е л а р у с і. А калі ён нам гэтага ні дакляруе, дык мы павінны прагнаць яго ад сябе прэч, хоць бы ён быў і сацыяліст. Аўтаномія нам патрэбна, як рыбі вада, птушцы воздух, а зямляробу зямля. Бяз аўтаноміі і зямелька ні пойдзе нам на карысьць. Гэта мы павінны цьвёрда запамятаць і пастаянна трымаць на увазі. Божа нас барані, каб мы, праз падашуканства ці праз што нібудзь другое, адказаліся ад гэтага ці згадзіліся с кім, што аўтаномія нам ні патрэбна, што з нас досыць і таго, калі мы адтрымаем землю.

Што гэта а ў т а н о м і я і дзеля чаго, уласна, мы, беларусы, павінны яе дамагацца,—аб тым гутарка пойдзе у другі раз. А покі што трэба памятаць, што той, хто будзе палохаць нас аўтаноміей і даводзіць нам, што яна ніпатрэбна і шкадліва, дык ён вораг наш, вораг усяго беларускага народу. Аўтаноміі дамагаемся ні адны мы, беларусы, а усе народы Расіі: украінцы, літоўцы, латышы, фінляндцы і т. д. Ужо з гэтага відаць, што яна штось ні кепскае, калі яе так прагнуць людзі. А калі мы, беларусы, адмовімся ад гэтага, дык толькі пасьведчым усім людзям на сьмех, што мы народ цёмны, баязлівы і самі ні ведаем, чаго нам трэба.

Я. Л-к.

Праэкт пляцформы беларусаў-аўтанамістаў.

I. Дзяржаўны лад.

1] Дзяржаўны лад гасударства Расійскага будуецца на грунці дэмакратычнай фэдэрацыйнай рэспублікі, каторая забязпечвае асобным народам, уваходзячым у склад Расійскай дзяржавы, шырокае мяйсцовае самапарадкаваньне і культурна-нацыянальнае самаазначэньне.

2] У асобку, за беларусамі прызнаецца права на нацыянальнае, культурнае і палітычнае самаазначэньне з захаваньнем еднасьці і неразлучнасьці з Расіяй і з забезпячэньнем праваў нацыянальных меньшасьцяў краю.

Палітычная і нацыянальна-тэрытарыяльная аўтаномія Беларусі у межах этнаграфічнага расьсяленьня беларускага племяні азначае выдзяленьне Міншчыны, Магілёўшчыны, Вітэбшчыны (за вылучэньнем Дзьвінскага, Рэжыцкага і Лю-

цынскага паветаў), паўночнай часьці Гродзеншчыны, Віленшчыны [за выключэньнем большай часьці Троцкага пав. і паўночных часьцей Віленскага, Свянцянскага і Лідскага пав.], заходняй часьці Чарнігаўшчыны і частак некаторых сумежных паветаў суседніх губ., а імення: Новаалександраўск. пав. Ковен. г., Аўгустоўск. пав. Сувалкск. губ., Ілукстскаг. пав. Курляндзк. губ., Бранск. і Трубчэўск. пав. Арлоўск. г., Вялікалуцк., Тарапецк. і Апочкаўск. пав. Пскоўск. г. —у асобную аўтаномную адзініцу с культурным і адміністратыўным цэнтрам у гор. Вільні.

3) Беларусы, Украінцы і Вялікаросы павінны быць выказчыкамі дзяржаўнай волі Расіі. Паіменованыя расійскія плямёны ўваходзяць у склад Расіі, як цалкам раўнапраўныя і раўназначныя вялічыны.

II. Статут аўтаноміі.

4] На чале мяйсцовага самапарадкаваньня павінен стаяць Сойм (Рада), членами каторага выбіраюцца на грунці агульнага, простага, роўнага і патаемнага выбарнага права с прапарцыанальным прадстаўніцтвам ад усіх народаў краю.

5[Краёвы Беларускі Сойм [Рада] мае сваім заданьнем: 1] быць выказчыкам патрэбаў краю, 2] развязываць спрэчныя пытаньня, неразвязанныя насяленьнем на мяйсцох, 3] выдаваць законы і пастановы мяйсцовага характару, абавязковыя для ўсяго насяленьня краю, 4] разглядаць і зацьверджаць дамаганьня і пажаданьня, прысыламыя насяленьнем з мейсц. 5] еднасьці сагласаваць палітыку і чыннасьць гарадзкога і земскага самакіравання.

6] Сойм (Рада) мае свой бюджэт і права зацьверджаць гэты бюджэт. Сойм разам з беларускімі агульна парламэнтскімі прадстаўнікамі і з міністрам па справах Беларусі устанаўляе долю падаткоў краю на агульнадзяржаўныя выдаткі.

7] Сойм [Рада] выбірае [у агульна-дзяржаўную Раду Міністраў] міністра па справах Беларусі, каторы мае поўнае права голасу ў Радзі міністраў.

8] Прадстаўніцтва у агульнадзяржаўны парламэнт арганізуецца на падставах, якія будуць выпрацаваны Установчым Соймам [Учредительным Собраніем].

9] Вышэйшай мейсцовай выканаўчай уласцю у краі ёсьць Генэральны Сэкратарыят з генэральным сэкратарам на чале асобных спраў (прасьветы, юстыцыі, зямельных спраў, рэлігійных і т. д.] Генэральны Сэкратарыят выбіраецца Соймам [Радою], перад каторым і нясе адказнасьць: зацьверджаецца цэнтральнаю дзяржаўнаю уласцю.

10] Арганізацыя суду: а] мейсцовы суд-выбарныя міравыя судзьдзі, выбіраемыя паветавым земскім сходам з 2-а прадстаўнікамі ад мейсцовага населеньня с правам дарадчага голасу. Валасныя суды касуюцца. Акружныя суды арганізуюцца на падставах аўтаномнасьці (абранне членаў гэтых судоў самымі судзебнымі калегіямі). На гэтаму-ж тыпу арганізуюцца і мейсцовыя адміністратыўныя суды. Вышэйшай судовай і судова-адміністратыўнай каморай [інстанцыяй] ёсьць мейсцовы Сэнат, выбіраемы калегіяльнымі органамі вышэйшых судоў у краю. Да спраў і размяркавання судова-адміністратыўнага дэпартамэнту краёвага Сэнату належаць спрэчныя пытаньня у справах тлумачэньня грунтаўных законаў Беларускай канстытуцыі [статут аўтаноміі], сфэры чыннасьці мейсцовых аўтаномных істытуцый краю, межаў іх кампэтэнцыі і паўнамоцтва.

11] Заграничнае прадстаўніцтва, ваенная арганізацыя, грошавыя знакі, мытна, частковыя фінансы, а гэтак сама дарожныя шляхі, почта і тэлеграп належаць да агульнадзяржаўных органаў. У арганізацыях дарожных шляхаў, почтаў і тэлеграпу праводзіцца, у межах Беларусі, часьцічная беларусізацыя і нізалежнасьць.

III. Арганізацыя гарадзкога і земскага самакіравання.

12] Па гарадох і па вялікіх мястэчках краю уводзіцца самапарадкаванне на падставі агульнага, простага, роўнага і патаёмнага выбарнага права і на падставі зафіксіраваннага у грунтавых законах краю прапарцыанальнага прэдстаўніцтва ад нацыанальных меньшасьцяў краю.

13) Беларускі край дзеліцца на обласьці [акругі], паветы і воласьці, на чале каторых стаяць акружныя, паветавыя і валасныя камітэты (управы), выбіраемыя на падставах агульнага, простага, роўнага і патаёмнага выбарнага права і на падставі прапарцыанальнасьці ад нацыанальных меньшасьцяў краю.

14) Акружныя, паветавыя і валасныя земскія камітэты [управы] зьяўляюцца выканаўчаю уласьцю на мейсцох, загадваюць і кіруюць мейсцовай гаспадаркай і культурна-прасьветнаю чыннасьцю.

IV. Нацыанальна-палітычныя і нацыанальна-культурныя дамагання.

15) Беларуская мова побач с дзяржаўнай вызнаецца афіцыальным языком ва ўсіх дзяржаўных інстытуцыях краю. У зносінах с цэнтральнаю ўласьцю ужываецца дзяржаўная расійская мова.

16) Усе пасады на гасудар. і грамадзянскай службі займаюцца, паводлуг магчымасьці, беларусамі.

17] Беларуская цэркаў і яе аўтакефальнасьць з выбраным мітраполітам на чале, каторы абіраецца асобай каллегіяй з беларускага духавенства і парахвіян, і пашырэнне гэтага выбарнага ладу на ўвесь царкоўны лад Беларускай цэркві.

18) Ваенную павіннасьць беларусы адбываюць у беларускіх ваенных часьцях, кватэруючых у межах Беларусі. Утрыманне войска робіцца толькі за агульнадзяржаўны кошт. Каманда адбываецца на расійскай мові. Камандны склад павінен быць па магчымасьці беларускім. Камандаючым Беларускай ваеннай акругай павінна быць асоба беларускага роду і прызначацца Цэнтральнай ўласьцю у згодзі с Соймам (Радаю).

19) Паступовая беларусізацыя школы. У пачатковых школах навучэнне выкладаецца толькі на беларускай мові, з абавязковым навучэннем расійскаму языку [расійская мова]; у сярэдніх—факультацыўна, залежна ад волі і пажадання вучняў з абавязковым навучэннем дысцыплін беларусаведання [беларуская мова, беларуская гісторыя, беларуская географія і этнографія] і у будучых вышэйшых навуковых інстытуцыях краю заводзяцца катэдры беларусаведання. Як найхутчэйшае і ніухільнае адчыненне унівэрсітэта з усімі факультэтамі і катэдрамі у г. Вільні, як палітычным, культурным і адміністратыўным цэнтры краю, а гэтак сама адчыненне у найбліжэйшым часі цэлага раду вышэйшых і сярэдніх школ у краю, як агульнага, так і спэцыяльнага характару [адчыненне у другіх гарадах краю с.-гаспадарскага, палітэхнічнага і вэтэрынарнага інстытутаў], насаджэнне і развіццё рэмесьлянага і прафэсійнага выхавання. Безадкладнае ўвяджэнне агульнага абвязковага і дармавога пачатковага навучэння с 6-і рочным курсам. Утварэнне беларускіх навучных таварыств і інстытуцый, каторыя с часам злучацца у адну мяйсцовую Беларускую Акадэмію Навук, а гэтак сама адчыненне Беларускай Акадэміі Штукарства, Беларускай Кансэрваторыі, Беларускага Нацыанальнага тэатру і інш. культурных інстытуцый.

[Канец будзе].

Зпажыў член Асобай Парады аб краёвай рэформі для Установчага Сойму
канд. праў **Д. М. Сабалеўскі.**

Апавяданне без назвы.

Гаронім-лясьнік.

Працяг. (Гляд. № 18).

Гаронім выняў люльку з губы, плюнуў, потым выбіў попял аб кіпяць ды стаў набіваць свежага тутуну. Ен, мусі, крыху патрывожыўся, бо, закурыўшы зноў люльку, зачадзіў, як с каміны.

— Нябось,—разважаў ён даляй:—зьлезла-б з вас сала, каб запрог у саху, або зьезьдзіць у лес па калодкі. О-го-го, яшчэ-б як! А то—бач, бач... воўчая рэзь, ня ўстоіць! Так і рымсьціць, так і рымсьціць, падла, мэрам хто яго жыгалам пад хвост тыча...

Німа ведама, чым-бы скончыў Гаронім свае думкі, каб яго ня перабілі. Ен так разышоўся, што гатоў быў крыкнуць на сярэдняга каня, каторы абпеніў колзы, дрыгаў нагамі, матаў галавою і захадзіўся увесь, як на спружынах. Але мусіў стрымацца, бо народ нешта замятусіўся і сьціхнуў... Падлоўчы хацеў штось сказаць. Стаўшы на дыбачкі, ён распасьцёр рукі, як крыльля, выпяўся, бытцым мяркуючы падняцца ў паветра, задраў бораду ды завалаў:

— Не гаманеця—я! Супакойся, грамада!

Глянуў Гаронім і—ці цябе чэрці!—сядзіць князь у брычцы, перагнуўся, аж пяро зьвісла ў шапцы, утарапіўся на яго і да сябе пальцам валае. «Ці ня здань гэта? падумаў Гаронім і замаргаў вачыма. «Дык не, бок,—вось і людзі пад бокі штурхаюць»... Выняў ён люльку з зубоў, плюнуў пад ногі і, толькі стаў класьці люльку ў кішэню, як князь голасна кажа:

— Падыдзі сюды, чалавеча!... Пакажы мне, што за рэч ты хаваеш ў кішэню?

— Люльку, пане ксенжа! сіпата, с пераляку адказаў князю Гаронім.

— Бачу, што люльку. Вот-жа ты пакажы мне яе... Гаронім адкашляўся, затуліўшы рот жменяю, паўкнуў сьліну ды падаў князю люльку. Князь разглядае ды даляй пытае:

— Дзе-ж ты яе дастаў?

— У Прусах купіў, пане ксенжа.

— У Прусах? Чаго-ж ты там быў, у Прусах?

— На віціны хадзіў, яснавяльможны пане ксенжа, крыху пасьмялеўшы, адказаў Гаронім.

— На віціны хадзіў? А-га, сядай тут! сказаў князь, ды палёпаў каля сябе рукою па сядзэньню.

Перш, чым зварухнуцца з мейсца, Гаронім азірнуўся—ці ня выскаляюцца людзі, хай ты згары саўсім разам! Але ніхто ня сьмяяўся,—усе с цікам глядзелі, што яно даляй будзе. Кульгавы Баўтрук штурхнуў Сьцёпку Рагозу і шэпярнуў: «Камэдыя, брат!» Як ні сваімі нагамі, падышоў Гаронім да брычкі і сам ні памятае, як узьлез на воз ды сеў поплеч с князям.

Звыклі казаць, што ад страху ў ваччу туманея, а вось Гаронім, дык праз сьвет сьвету ні бачыў. Кружыўся у ваччу яго нейкі жоўты, іскрысты туман, і ня чуў ён нічога і ні бачыў нікога. Толькі калі-ні-калі, як праз сіта, бачнелася пёрка ў князявай шапцы, ды як с пад зямлі, адчувалася у вусі тое ці іншае слова. Ні памятае Гаронім, пра вошта пытаўся князь у яго, і якія адказы даваў ён князю. Запамятаў ён адно,—што сеў на брычку батраком, а стаў на зямлю лясьніком.

Потым сьмяяліся людзі, што князь—праўда ці не—курыў яго люльку, але сам Гаронім—ня трэ' лгаць—нічога ні бачыў.

У маскалёх Гаронім ня служыў, стрэльбы ніколі ў руках ня трымаў, а затым, як чалавека ні з нашае вёскі, яго прызначылі на пасаду да нас, дзе ляснога абходу німа, а, значыцца, умець страляць ні конча й патрэбна. Двойчы на тыдзень, у вывозныя дні, ён павінен быў сядзець дома на ганку ды пільнаваць, каб дровы вазілі вэдлуг меркі, па цэтліку; што чацьверга назіраў за рыбацтвам, а рэшту часу—гасаў з наказамі.

С таго часу—што тыдня, ў чацьвер, шэраю раніцай, ходзіць ён к нам да татулькі.

Накурыўшыся, ён асьцярожна выцярушвае попял з люлькі ды, матнуўшы на вакно галавою, звяртаецца да татулькі:

— Сьвітае. Ці ні пара нам, пан Юрка, зьбірацца?

— Дык німа чаго длякацца,—адказвае татулька:—раней—заўсюды ляпей...

Тым часам, на двор надыходзіць народ. Заходзяць і у хату, але рэдка,—хіба зімою ў мароз, або за справункам. С хаты чуваць, як на двары гамоняць, грукаюць, стукаюць, запрагаюць каня, шарахцяць прысамі, валтузяцца з невадам...

— Ня тузай, каб ты спрогся! Ня тузай, кажу—парвеш, - крычыць якісь дзядзька.

— Па-апраў казе хвост,—адказвае другі.—Вот ты вымі лепш люльку з губы ды патрымай каня... Ні стаіць, ваўкачэчына... тпрр...

— Ачэрпай вады,—напаіць трэба,—нехта раіць збоку.

— Тпрр!.. І бяз попа ведаю, што ў надзелю сьвята. Тпрр,—каб на цябе Працэля' ня глядзела! Тпрр,—калёсы пераверняш!..

А малы Хвэлькаў Плён, што тайком ад бацькоў уцякае на рыбу, скача на мейсцы, узбударажэны суматохай, ды сьпевае:

Шабаш рыду паганяе,
Рыда задам падкідае.
Стой, стой, мая міла,
Каб калёсаў ні пабіла!

— Есьць!—канстатуе нехта, што воз такі перавярнуўся.

Выходзіць татулька з Гаронімам,—нешта гавораць, штось папраўляюць ды паганяюць каня. Суматоха зьнікае, на двары заціхае.

Паўстае ціша у хаці, мэрам дзе ў склепі ці у ночы у лесі,—аж у вушшу звініць. Робіцца сумна, нядобра, маркотна. Здаецца, застаўся ты адзін адзінюткі на сьвеці і ня пачуеш боляй ніколі ні сьмеху, ні жартаў, нічога. Гэтак бывае ў гасподзі, як паразʼезджаюцца госьці. Вясёлыя жарты і сьмех разлятаюцца і нікнуць; зыкі музыкаў мяшаюцца с песьнямі і гоманам,—падымаюцца уверх і там заціхаюць і моўкнуць, як згукі вячорнага звону у паветры. Застаюцца у хаці ціша і смутак,—кружацца, ўюцца, вагаюцца, бьюцца, як тая вада ў вазерыні ад павеву сціхнуўшай буры... А на душы—сумна, маркотна, нядобра...

V.

З рыбы прыходзіць татулька позна,—увесь мокры, галодны, але пры добрым гумары, заўсюды ласкавы і вясёлы. Матка,—дык тая тлумачыць гэта тым, што «рыбаке маюць брыдкі звычай хадзіць на досьвіткі к Хайцы». Балазей, моў, карчма блізка,—як наўмысьля на беразі, пры самай дарозі. А карчма ў такім мейсцы, як гарох пры дарозі ці тая павабна дзяўчына: хто ні йдзе, той і ўшчыкне. Дапраўды-ж карчма тут ня вінна. Трэба сказаць, што ня кожны рыбак трымаўся гэтакай звычкі, як пасьведчае матка. Тут быў варунак іншага гатунку, ад рыбакоў цалкам нізалежны. Рэч у тым, што за рыбацтва, апарт цэтліка на воз тонкага, ў цаль, сухастою, увечар «дарэмна даваўся кілішак гарэлкі». Дык і ні дзіва, што галодны і мокры, як квач, рыбак першым дзелам вандруе да карчмы...

Бачу, як ты пасьміхнуўся, ласкавы чытачу, бо цешышся іншым, шляхетняйшым паглядам на жыцьця. Але-ж я—спрэчацца ня буду. «Моўчанне—гэта золата!» сказаў колісь адзін дэпутат, трапіўшы з Думы дамоў, а ні за граты. Любіў і я, у шчасьлівую пору дзяцінства, папростарэкаваць і паспрэчацца,—любіў, ды зарокся. Ніхай ім пусты сьвет, з гэстымі споркамі!...

Перад судом.

(З надалёкага мінулага.)

Ні ў салдаты выпраўляе
 Маці свайго сына,
Ні на службу ў двор да пана,—
 Едзе ў суд хлапчына.
Знае матка: ні жартуюць,
 Судзяць судзі строга
Хоць сынок яе ні злодзяй,
 Ні зрабіў ліхога.
Ні забіў, ні ўкраў нічога,—
 О, не, не! Крый Божа!
Гаварыў ён толькі людзям,
 Што так жыць нягожа:
Жыць і гнуцца прад багатым,
 Поўзаць чарвякамі;
Што даволі нацярпеліся
 Доўгімі вякамі;
Што даўно пара за розум
 Бедным людзям узяцца,
Што ў хаўрус ім трэба цесна
 Грамадой зьбірацца,
Ды парадкаў лепшых жыцьця,
 Долі дабівацца:
Што даволі сьлепакамі
 У цемнаце блукацца.

* * *

Конь запрэжан, усё гатова,—
 Смутная дарога!
Ні сулiць яна матулі
 Добрага нічога.
Горкі жаль падшыб кабету,
 Агарнуў ёй грудзі;
Плача маці ў куточку,
 Каб ні зналі людзі
Яе гора і трывогі
 Па міламу сыну.
—З Богам, родны! Хай дае Бог
 Добрую часіну!

* * *

Рушыў конік, заскрыпелі
 Весьніцы гаротна.
Азірнуўся бедны хлопец—
 Горка і маркотна.
На двары стаяла матка,
 Галавой кіўнула,—
А сама сьляву буйную
 Рукавом змахнула.
Вот і поле... Конік трусіць,
 Лёгкі пыл ўздымае;
Хатка родная над Нёманам
 З віду прападае.
І абцёр ён няпрыкметна
 Жаласьці сьлязіну...
Ой, ні скора ён ўпабачыць
 Родную краіну!

Перм. Якуб Колас.

ПА БЕЛАРУСІ.

Гарадзкія выбары у Вітэбску.

Вітэбск 29-VIII. З 55.000 выбаршчыкаў да выбараў прычыніліся толькі 26.328 чалавек, т. е. менш паловы.

Блок с.-д., с.-р., «Бунда» і нар. сац. атрымаў 33 мейсцы, блок большэвікоў і інтэрнацыяналістаў—16, к.-д.—8, сіяністы—8, беларускі хаўрус—7, жыд. сац.—4, хаўрус дамаўласьнікаў—5. Рэшту партый і групаў атрымалі па аднаму мейсцу.

Г. Несьвіж Мін. г. Слуцк. пав.

15-га жніўня адбыліся тут выбары да Гарадзкой Думы. Выбары надта зацікавілі насяленьне. Было падана 4.200 галасоў, т. е. 92 процэнты усіх выбаршчыкаў. Змагаліся паміж сабою 5 сьпіскаў. З агульнай лічбы 23 мейсц 7 дасталося сацыялістычнаму блоку, партыя жыдоўск. нацыянал. - сацыялістычная—1, буржуазна-жыдоўская—6, палякі—8 і расійцы—1.

У забранай немцамі часьціні Беларусі.

Дайшоўшыя да нас кружною дарогаю весткі з забранай немцамі часьціны Беларусі паказываюць, што па гарадох там адчуваецца самы праўдзівы голад. У Вільні што дня здараюцца выпадкі галоднай сьмерці. У Вільні немцамі уладжаны фабрыкі кансэрваў; кансэрвы робяцца з каніны, кашачыны і сабачыны.

На вёсках лепш, але ўсё-ж такі цяжка. Селянам забаронена вязьці харчы ў горад. З гэтага карыстаюць самі ўласьці: скупоўваюць па вёсках па даволі таннай цане харчы і перапрадаюць іх у гарады.

Парадак усюды надта строгі. Караюць за самыя маленькія і незначныя, на наш пагляд, правіннасьці: напр., калі хто спозніцца на хвілін 10 да хаты [па горадзі дазваляецца хадзіць толькі да 10 гадз.], або калі хто пройдзяцца па левым боку вуліцы, а не па правым. Найбольш любяць немцы караць штрафам.

Уся забраная мяйсцовасьць падзеляна на акругі, меньшыя, чым нашы паветы, і пераежджаць з аднае акругі ў другую без асобага дазволу—забаронена. Каб не дапусьціць гэтага, ўведзяны пашпарты з фатаграфічнымі карткамі; дзеля гэтай жэ мэты да селянскіх вазоў прыбіваюцца дошчачкі з азначэньнем акругі, гдзе селянін жыве. Немцы пабудавалі шмат новых залезных дарог [вузкакалейных], але — на праезд па іх патрэбян асобы дазвол.

Мінск. 26-га верасьня скончыцца 20-ты рок істненьня жыдоўскай сацыял-дэмакратычнай партыі «Бунд.»

У Мінску, які адыграў у сваім часі вялікую ролю ў справі пашырэньня «бундызму,» гэты юбілей будзя адсвяткованы «бундыстамі» с асаблівым гукам.

С. Палуж Чэрык. пав. Магіл. г.

27 жніўня тут адбыліся выбары да валаснога земства. Насяленьне надта цікавілося выбарамі і правяло дэмакратычна настроеных людзей. Мала цікавіліся выбарамі кабеты.

Г. Вільня. Сярод сярэдня-заможных станаў Вільні моцна адчуваецца нехват заработкаў, а дзеля гэтага нехват гатоўкі, што пры страшэннай дарагоўлі харчоў даводзіць людзей проста да адчаяньня.

Калі ня лічыць спэкулянтаў харчамі, дык у Вільні ніхто нічога не зарабляе. Фабрыкі і варстаты зачынены: інжэнеры не маюць заработку; адвакаты, посьля выступленьня з міліцыі, цалкам цяпер забранай у рукі нямецкіх ўласьцяў, зьядаюць апошнія свае грашавыя запасы; да дактароў зьвяртаюцца людзі, паміраючыя з голаду і не маючыя чым заплаціць; банкі і пазычковыя тварыствы пе функцыянуюць; маёнткі ў руках ўласьцяў.

Тэлеграма, высланая канцлеру усімі нацыянальнымі арганізацыямі вілянскімі, заклікаючая да падмогі і указываючыя, што нямецкія ўласьці не памагаюць грамадзянству ў барацьбе з нэндзай,—асталася без жаднага адказу. Да гэтага часу ня можна арганізаваць у краю падмогі насяленьню.

АПОШНІЯ НАВІНЫ.

Агульныя весткі.

Абвяшчэньне Расійскай рэспублікі.

Петраград 2-IX. Каб пакончыць цяперашнюю неяснасьць дзяржаўнага ладу Расіі, і бяручы пад увагу агульную прыхільнасьць да рэспубліканскай ідэі на Маскоўскай дзяржаўнай парадзі, Часовы Урад абвясьціў Расію рэспублікай.

Дырэкторыя.

ПЕТРАГРАД., 2—IX. Да сфармаваньня кабінэту і ў звязку с надзвычайнымі умовамі цяперашняга момэнту Часовы Урад на засяданьні 1 верасьня даручыў кіраваньне дзяржаўнымі справамі

Вось як цяпер памятаю... Лагодзіцца матка кудысь на радзіны. Пячэ налісьнікі. Чапяла—аж міхціцца ў руках то усоваючы, то вымаючы скавароды на прыпяк. Згарнуўшы налісьнік учатыры столкі, яна спрытна мачала яго ў масла, пасыпала цукрам на ўсе бокі ды клала кастром на талерку. Сквірчыць каўбаса у печы, пякуцца скваркі, смажыцца верашчака. Пах—поп бы сказаў: благорастворенiе воздухов! А я, тым часам, сяджу каля печы на кукішках ды сьліну глытаю, Матцы і ні ў галаве. Яна увіхаецца і глядзіць на мяне, як на кусок кругляка, або на палена якое. «Хоць-бы у нас хто барджэй абрадзініўся!» думаю сабе, паўкаючы сьліну, бо цякла яна, як с крыніцы, аж сківіцы ныли. Я варушыўся, капляў, нават засьвістаў-бы, каб можна было сьвістаць у хаці, але нічога ня памагала,—завінаючыся каля печы, матка ня зьвяртала увагі. Сядзеў я, сядзеў, а даляй уздыхнуў на ўсе грудзі ды, ня спускаючы вока з жоўтых, пахучых налісьнікаў, чуць ня плачучы, кажу:

— Я натта пшоннае люблю!

— А мой каток, пасьміхнулася матка: а мне й ні ўпамкі! Ды дала мне маленькі, згорнуты, як сурвэтка, налісьнік. Я ня зьеў, а праглынуў яго цалкам. Смак—аж язык у сярэдзіну цягне! А матка й кажа:

— Падзякуй-жа, сынку, Богу!

— Як-то? агрызнуўся я.—За гэтакі малюсінькі блінчык, ды дзякаваць Богу?!

— А ты думаў як? утарапілася матка.—Трэба, каток,—а то Бог руку скарае.

— Ніхай сабе карае, калі Яму хочацца, а я пазадор, усё ж роўна дзякаваць ня буду...

І пачаў, і пачаў,—матка аж рот разьзявіла.

— Божухна мілы! усьплясьнула яна рукамі.—Што ты кажаш, што ты дзіцятка, кажаш!...

А даляй, распіразала паскі і—пачала даводзіць, што і за маленькі блінчык трэ' дзякаваць Богу... Стоючы потым на каленях прад абразамі, глянуў я зненацку ўгору, ды аж затросся увесь сопалаху: абразэ нахмурылі вочы і так узіраліся на мяне, такік першы раз бачылі. Злажыўшы рукі, я ужо пакарліва і з жахам пераказваў за маткаю:

— Ацю Богу міламу!...

С таго часу прыкусіў я свой язык і закаяўся людзям напоперак ставіць. І цяпер ніколі ня спрэчаюся, а толькі слухаю, маўчу ды думаю:

— Каб ня той налісьнік,—ня сядзеў-бы я моўчкі...

А наша матка гэтак-жа сама ня любіць карчом і кажа, што карчма—гэта палац шайтана. «Бо як радзілася», сьведчыць яна: «дык ніколі ня бачыла у карчмі крыжа». Ужо на моцы аднае свае кабечае натуры, яна цярпець ня можа гарэлкі, і падвечар, як заходзяць дзядэ па кутках, стрымацца ня можа, каб ня выскачыць глянуць на вуліцу, ці ня пакажацца бацька с-пад карчмы. На яе думку—у карчмі, як у каханкі,—смолныя лаўкі. Ні Хаім дык Хайка,—хто небудзь, напэўна, запросіць да столу. І міхціцца ёй Хаім с цікавай размовай і стаіць у ваччу удыглівая Хайка з лісьлівай усьмешкай. Патрывожаныя думкі яскрава рысуюць малюнак, як абступаюць яны татульку і, пабраўшыся абое за рукі, кружацца, скачуць і упрашаюць прысесьці за стол хоць на хвілінку. На добры лад, дык яна й сама ведае, што дарэмна турбуецца,—татулька і сам там ня бавіўся, але сэрца... с сэрцам нічога ня ўдзеяш. Заўсюду яно ніпакоіцца, мэрам штось прачувае. Досьць раз хоць зьняверыцца ў чалавеку, каб потым трудна было і на пэўны выпадак даць яму веры.. А гэта было,—даўно. с першых лет іх малжонства, але было. Беднота ў пачатку даводзіла татульку і да прыкрых учынкаў...

Цяпер гаспадарка у нас, як дунай, а даўней, разказваюць людзі,—дык ня было за што рук заццяць. Бывала прыдзе на досьвіткі нябошчык дзед наш па матцы,—гляне навокала, схісяне галавою ды з некім дакорлівым жалем бязпадзейна прамовіць, пазіраючы татульку у вочы:

—Ягомасьць, ягомасьць!..

А зірнуўшы на нас, сваіх унукаў маленькіх,—абмурзаных, босых, ў падраных кашульках, сярдзіта пытаўся:

—А гэта што?! Цацкацца з імі? У людзі аддай... Карміць будуць, капейку заробяць...

Абыходзілася сэрца ў татулькі ад цесьцявых слоў. Пачуваючы ў грудзях пякельны агонь і пакуту, аднакраць устаў ён, падышоў да цесьця і, ня можучы глянуць ад жалю у вочы, ціха сказаў:

—Тата!.. Ня крой сэрца майго... Вось клікну жонку сюды, ляжам абое вось гэтта на хаці, і ніхай яны кроў нашу з голаду ссуць, а служыць ні аддам... ні аддам! І ня стрымаўся, нябога,—сеў каля столу ды горка заплакаў...

Мой тату, мой голубе сівы! Хоць у сьне пакажыся ты мне,—завітай да мяне на чужыну. Раскажы, як ты маешся там, як на старасьць турбуешся, дбаеш; як кахаеш гасподу сваю, яе з думак і ў ноч ня спускаеш? Раскажы, як матулька жыве, як, старэнькая, жыва-здарова; як свой рай у гасподзі вядзе, увіхацца і дбаці якова? І цяпер усё плача па мне, з гора сохне і ные, нябога,—палівае зямельку сьлязьмі, упрашаючы Госпада Бога? І цяпер усё ходзе глядзець, «ці ня гоне ён быдла із лесу?» А мо' с кніжкай ў руцэ, ў чорным плацці, адзін, пахаджае па сьцежцы ля лесу,—кветкі-зельля ірве, у паперы кладзе ды, нагнуўшыся, нешта ўсё піша? А мо' босы, малы, па іржышчы бяжыць у кашульцы бялёвай-кужэльнай,—с хаты весткі нясе, або воду імчыць із крынічкі халоднае жнеям? Ды нідзе ня відно, ня чуваці яго,—у халоднай Сібіры гібея... І за што—ўсё пытае ў сябе і ня можа уцяміць, нябога, за што сына забралі яе, засудзілі, трымалі ў вастрозі, па засланне ў кайданах вялі па шырокай сібірскай дарозі... Ды стаіць ў чыстым полі адна, нешта ў яснага слонца пытае; рукі ломіць свае, з ветрам мову вядзе,—ўсё сыночка свайго ўспамінае...

Прысьніся, мой тату, зьявіся, радзоны,—паглядзі на жыццё свайго сына!... Раскажы пра гасподу сваю, пра садок, паплавэ, пра крынічку; раскажы, як там Нёман цячэ, ціха лозы растуць, салавейка сьпевае у лузі; як шуміць сіні бор, ходзіць яха па ём і зязюлька кукуе у тузі? Як руніцц збажына, бела грэчка цьвіце, як там жыта-пшаніца красуе? Раскажы, як там нівы растуць, сумна жнеі пяюць, зеляняюць луге аксамітам; як каліна цьвіце, сумна груша расьце на мяжы, ля раллі, ў адзіноці? Раскажы, як народ наш жыве, раскажы мне пра край наш каханы...

Беларусь, Беларусь! Агнём імя тваё мне гарыць, с песьні ласкаю маткі нясецца, ясным слонцам ў размові стаіць і грымотай у гнеў раздаецца. Бачу смуклую постаць тваю, як образ уселюдзкай пакуты... Табе песьні складаю, віршую, пяю,—к табе сэрцам павекі прыкуты. Як нявехна ў нікроднай сямі, ты пасагу сабе ня надбала; залатыя клейноты свае ў пыху сёстрам сваім даравала. Ссохлі вусны ад смагі твае, пахілілася голаў на грудзі... Сьлязьмі выяло вочы табе... Абабралі красу тваю людзі. І стаіш у мяне ты ў ваччу, цябе з думак і ўночы ня зводжу. Як жаніх на нявехну гляджу, адарваці вачэй я не можу!...

Беларусь, Беларусь! Ты адына маё залецанне, ты і вера мая, і надзея мая, і любоў ты мая і каханне. Ужо яснае сонца над намі ўзышло, асьвяціла праменням свабоды; рашчыніліся дзьверы у нова жыцьцё, ў гмах братэрства і шчасьця і згоды. Закрасуй, запышэй, Беларусь, як цьвет маку і красак у маю. Нехай славіцца імя тваё па бел-сьвету ад краю да краю! (Працяг будзе).

19п/VII14. Сібір. **Язэп Лёсік.**

старшыні міністраў Керэнскаму, міністру чужастранных спраў Тэрэшчэнко, ваеннаму міністру генерал-майору Верхоўскаму, марскому міністру контр-адміралу Вэрдэрэўскаму і міністру почты і тэлеграфу Нікіціну.

Зачыненьне рэечнага заводу.

Праўленьне Багаслоўскай горнай акругі пастанавіло зачыніць вялікі рэячны Надзеждзінскі завод дзеля немагчымасьці задавольніць эканамічныя трэбаваньня работнікаў.

Курс рубля.

У Фінляндзіі за расійскі паперовы рубель даюць каля 30 кап. [90 фін. марак за 100 руб.[У Пэрсіі справа стаіць шмат горш: там за рубель даюць 8—10 кап., або саўсім ня хочуць браць расійскіх паперовых грошы.

Пашырэньне правоў Фінляндзкага сэнату.

Абнародавана пастанова Часовага Ураду аб пашырэньні праў Фінляндзкага Сэнату.

Канфэрэнцыя Нацыанальных Сацыялістычных Партый.

5—11 жніўня ў Петраградзі адбылася канфэрэнцыя нацыанальных сацыялістычных партый. Былі паўнамоцныя прэдстаўнікі такіх партый: Армянск. С.-Р. Парт. «Дашнакцутюн», Беларуск. Сац. Грамады, Грузінск. Рэвал. Пар. Сап.-Фэдэралістаў, Жыдоўск. С.-Д. Р. П. [Поалей-Ціон], Жыд. С. Р. П. [злучан. С. С. і Е. С], Летгальск. Сац. Працоўн. П., Маскоўскага Арганіз. Бюро Нац. Сац. Пар., Мусульман Сац. Групы Усерасійск. Рады, Партыі С.-Р., Партыі С.-Р. Латвіі, Пар. С. Н. Літвы, Польск. Пар. Сац. [быўш. рэв. фракц.], Працоўн. Нар.-Сац. Пар., Харкаўск. аб'еднанага блоку 5 Нац. Сац. Пар., Эстонск. Парт. С.-Р.

Апроч таго. былі без мандатаў прэдстаўнікі Буратскай і Асецінскай сац. групаў, С.-Д. П. Літвы, Украінск. Пар. С.-Р. і шмат часьцей ад іншых сац. партый.

Было прачытано шмат дакладаў: аб нацыанальнай ідэі сярод сац. пар., аб агульнай плятформі па нацыанальнаму пытаньню і інш.

Пастаноўлено склікаць не пазьней верасьня зьезд прэдстаўнікаў нацыанальных сацыялістычных партый дзеля апрацаваньня і прыняцьця агульнай плятформы.

Пастаноўлено выдаваць свой орган пад назваю «Расійскій інтэрнаціонал».

Пастаноўлено дэлегаваць сваіх прэдстаўнікаў у Параду аб краёвай рэформі і ў Аддзел па нацыанальных справах пры Часовым Урадзі.

Пастаноўлено прычыніцца да Маскоўскай Парады і Стакгольмскай Канфэрэнцыі.

Аб заводах, працуючых на абарону.

У Адэсі была зроблена проба падпаліць электрычную станцыю, якая дае ток на заводы, працуючыя на абарону. Проба не удалася.

28-га жніўня днём згарэў хімічны завод Зэрцовіча ў Нава-Беліцы, каля Гомэля.

Пажар віннага складу.

Салдаты маршавых ротаў, выеждаўныя на фронт захапілі ў гор. Мікалаеўску Самарск. губ. казённы вінны склад, у якім знаходзілось каля 48.000 ведзяр віна і спірытусу. Гэта было вечарам. Усю ноч ішло пьянство. На другі дзень а поўдні на складзі здарыўся пажар. Шмат чапоў са сьпірытусам узарвалось. Перагародкі ў сярэдзіні складу ад моцы ўзрыву абярнуліся і завалілі каля 200 чалавек.

Нацыяналізацыя школы ў Каўказкай вучэбнай Акрузі.

Камісарыат Каўказкай вучэбнай акругі зрабіў пастанову, што праводзіць нацыяналізацыю школу на Каўказі павінны асобыя школьныя камітэты пры падмозі органаў мяйсцовага самакіраваньня. Нацыяналізацыю школы пастаноўлено начаць праводзіць у надходзячым вучэбным року.

Забастоўка ўласьнікаў бавоўнічных плянтацый.

Уласьнікі бавоўнічных плянтацый у Туркестані змовіліся абвясьціць арыгінальную і надта страшную забастоўку. Бавоўнік [расьліна, з якой робяць вату] у Расіі расьце толькі ў Туркестані, бо для яго патрэбны цёплы клімат. Вата цяпер надта патрэбна як для мэдыцыны, так і для артыльлярыйскіх заводаў. З бавоўны робяць усе сарты танных паркалёвых тканінаў.

Уся зямля, годная на пасеў, у Туркестані занята бавоўнікам; хлеба насеяць німа дзе і насяленьне корміцца прывазным хлебам. Туркестан дастаўляя на фабрыкі і заводы Расіі цэнны і патрэбны прадукт, а ўзамен не атрымлівае нічога. Хлебу ня прывозяць. Пуд пшаніцы каштуя 75 руб., значыць, бяз малага 2 р. фунт. Народ галодае. Былі выпадкі сьмерці ад голаду. Мала таго, туркестанцы разводзяць бавоўнік, з бавоўны робяць на фабрыках тканіны, але гэтых тканінаў у Туркестан не вязуць. Людзей, значыць, адзевай, а сам голы хадзі. Так сама дрэнна стаіць справа з дастаўкай іншых прадуктаў.

Апроч гэтых эканамічных прыкынаў забастоўкі есьць і палітычныя. Ва ўсіх рэвалюцыйных арганізацыях Туркестану адвечных жыхароў краю—сартаў, знайходзіцца зусім мала, і рэй водзяць людзі прышлыя.

Дзеля ўсяго гэтага сарты-ўласьнікі бавоўнічных палёў, каб не памёрці з голаду і разам с тым, каб выразіць пратэст проціў несправядлівых адносінаў ураду да іх патрэбаў, пастанавілі: у настаючым годзі засеяць свае паля не бавоўнікам, а жытам і пшаніцаю.

Гэтая пастанова будзя яшчэ разглядацца на агулвна-туркестанскім мусульманскім зьездзі. Калі-б зьезд зацьвердзіў забастоўку,—было-б дрэнна усёй Расіі. Заводы, працуючыя на абарону, сталі бы. Ня можна было-б выраблящь і паркалю, а без паркалю у селяніна не дастанеш ні пуда жыта.

Урад павіняп зрабіць усе заходы, каб задаволіць справядлівыя патрэбы туркестанцаў і не дапусьціць іх да забастоўкі.

Пра пачатак вайны.

У сваіх успамінах, надрукаваных у ангельскай газэці Daily Telegraph, быўшы амарыканскі пасланец у Бэрліні, Джэрард, падае новыя ведамасьці пра пачатак вайны, якія добра сьведчаць аб хаценьні Гэрманіі выклікаць цяперашнюю вайну і адкінуць усе спробы захаваньня міру.

17 ліпня 1914 году Джэрард меў гутарку з французкім пасланцом Камбонам і з бэльгійскім—баронам Бейенсам. Абодва яны прызналі, што толькі заходы злучаных Штатаў могуць адхіліць вайну. Тагды Джэрард, на сваю адпавядальнасьць, зьвярнуўся да гэрманскага канцлера Бэтман-Гольвега с такім лістам:

«Ваша эксцэленцыя! Ці ня можа мой край што-небудзь зрабіць, каб не дапусьціць гэтай страшнай вайны? Я пэвян, што прэзыдэнт пахваліць усякі крок, зроблены мною дзеля інтарэсаў згоды.»

Гэты ліст застаўся без жаднага адказу. На другі дзень палажэньне пагоршало, бо Гэрманія абвясьціла край у небяспечным ад вайны палажэньні і патрэбавала дэмабілізацыі Расіі.

Падмога Расіі ад Амэрыкі.

Урад Злучаных Штатаў пастанавіў пазычыць Расіі каля 100 мільёнаў доляраў [цяпер гэта каля 400 міл. руб.]! такім парадкам уся пазычка Расіі у Злучаных Штатаў будзе выносіць 275 міл. доляраў. Так сама пастаноўлено: у самэм найблізшым часі даць Расіі 2,500 паровозаў і 40,000 вагонаў.

З Украіны.

Зацьверджэньне Генэральнага Сэкрэтарыяту.

Часовым Урадам зацьверджан такі склад Генэральнага Сэкрэтарыяту аб справах Украіны: Віннічэнко—сэкрэтар фінансаў, Шульгін—нацыянальных спраў, Зарубін—кантролю, Стэшэнко—прасьветы, Патоцкі—генэральны пісар, Соўчэнко-Бельскі—земляробства, Стэбніцкі—камісар аб справах Украіны пры Часовым Урадзі.

Украінскія катэдры пры Кіеўскім Унівэрсітэцці.

Міністэрства народнай прасьветы аддае на разгляд Часовага Ураду праэкт устанаўланьня ў 1917-18 школьным року пры Кіеўскім Унівэрсітэцці 4-х катэдраў украіназнаўства: украінскай мовы, украінскай гісторыі, украінскага пісьменства на гістарычна-філолёгічным факультэці і гісторыі заходня-расійскага права на юрыдычным.

Украінскія банкі.

Дзеля падмогі эканамічнаму развіцьцю Украіны ў найблізшай будучыні адчыняяцца нэколькі украінскіх банкаў. Сьледам за украінскім каапэратыўным банкам ў Кіеві адчыняецца украінскі банк у Адэсі, а посьля ў Харкаві.

Пратэст проціў прылучэньня Холмшчыны да Польшы.

Першы зьезд дэлегатаў ад украінцаў холмскіх ухваліў рэзалюцыю пратэсту проціў таго, што Часовы Урад даручыў Ліквідацыйнай Камісіі аб справах Каралеўства Польскага займацца справамі Холмшчыны. «Губэрня Холмская—гаворыцца ў рэзалюцыі—не належыць да Польшы ні па праву, ні па свайму этнаграфічнаму складу.»

ВАЙНА.

Агляд ваенных падзей.

Над Рыгаю ужо устанавілося заціішэ.

На Румынскім фронці—мяйсцовыя атакі і контр-атакі ў розных районах.

На Каўказкім фронці—на гарах ужо выпаў сьнег, у іншых мяйсцох глыбінёю да паўтара аршына; мяцеліца і мароз да 10 градусаў.

На усіх фронтах — перастрэлка, разведкі і налёты аэрапляпаў, як нашых, так і нямецкіх.

На Француз кім фронці—артыльлярыйская стрэляніна і набегі невялікіх партый.

На Італьянскім фронці—наступленьне італьянцаў заціхае. Італьянцы яшчэ пасуваюцца наперад, але памалу: на поўвярсты, на чвэрць вярсты. Аўстрыйцы, перапалоханныя італьянскім наступленьнем, перавезлі туды з расійска-румынскага фронту каля 200,000 чалавек. Такім парадкам, італьянцы памаглі расійскім арміям стрымаць нямецка-аўстрыйскае наступленьне на Паўднева-Заходнім фронці і ў Румыніі.

Скольні германцы маюць войска і на якіх фронтах яго трымаюць.

Аб гэтым у пачатку верасьня ў расійскіх газэтах зьявіліся такія весткі:

На расійскім фронці—$90^1/_2$ нямецкіх дзівізій, 39 аўстра-вэнгерскіх, $2^1/_2$ баўгарскія і 4 турэцкія. Усяго 136 дзівізій пяхоты. Конніцы праціўнік трымае на нашым фронці $24^1/_2$ дзівізій, з ліку каторых 11 нямецкіх, $12^1/_2$ аўстра-вэнгерскіх і 1 баўгарская.

На ангельска-францускім фронці немцы трымаюць 147 пяхотных і $3^1/_2$ конных дзівізіі.

На італьянскім фронці—38 аўстра-вэнгерскіх дзівізій.

На Каўказкім фронці—20 турэцкіх пешых дзівізій і $2^1/_2$ конных.

На Балканскім фронці—$1^1/_2$ нямецкіх дзівізіі, 2 аўстрыйскія, $10^1/_2$ баўгарскіх і 1 турэцкая. Усяго 15 дзівізій.

У Азіі і Кастанцінопальскай акрузі—18 турэцкіх дзівізій.

Усяго нашы ворагі маюць на розных фронтах $403^1/_2$ дзівізіі пяхоты і конніцы.

Рэдактар Я. Лёсік.

Друкарня Н. М. Нахумова (старшага)

Выдавец «Т-ва Беларускай Культуры.»